

ÎN CĂUTAREA DATEI ISTORICE A NAȘTERII LUI IISUS HRISTOS

Ioan-Daniel Manolache

IN SEARCH OF THE HISTORICAL DATE OF THE BIRTH OF JESUS CHRIST

Abstract: The birth in time of our Savior, Jesus Christ, is clearly one of the events that decisively punctuated the history of the world. Beyond the religious sphere, Jesus laid the foundations of a new culture, that influenced to this day: philosophy, literature, sociology, politics and even economy, He splitting into two the humanity history. Despite the fact that millions of pages have been written about Him and despite no serious historian today doubts that Jesus was born in Bethlehem 2000 years ago, the precise date of His birth remains an enigma for us. From the first reading of the New Testament, the text provokes us by the information that Jesus was born in the time of Herod (about which history tells us that he died in the 4th year BC), respectively in the time of a census organized by Governor Quirinius, about which the historical data still leave room for interpretation. Also, an enigma is the day exactly when Jesus was born because the specialized literature raise here several hypotheses, but also more questions, to which I tried to answer through this study. Although it seems commonplace to say today that Christ was born 2019 years ago, on December 25th, this material shows that the things have not always been like this, but have actually oscillated over time with enough lightness. Beyond these historical-critical issues, the Christmas celebration is for us less an immanent time and more a transcendent one, a sacred time, a time out of the time.

Keywords: The Birth of Jesus, Christmas, Christmas Date.

Introducere

Faptul că Iisus Hristos S-a născut ca ipostas uman în data de 25 decembrie acum 2019 ani pare o constantă sigură în rândul credincioșilor creștini de astăzi. Totuși, analizând mai în amănunt literatura de specialitate, observăm că exista o serie de controverse asupra acestui subiect, controverse pe care voi

încerca să le dezvolt în cuprinsul acestei lucrări, încercând în final a găsi răspunsul două întrebări: „S-a născut Iisus în ziua de 25 decembrie?”, respectiv: „S-a născut exact acum 2019 ani?”.

Referitor la data nașterii lui Iisus, Biblia nu precizează nimic ca informație directă, nici ziua, nici anul nașterii Mântuitorului. Cu toate acestea, știm din Evanghelia după Matei că Iisus S-a născut “în zilele regelui Irod” (*Matei 1:28*), cel cu care magii s-au întâlnit personal și care trebuia deci, să fi fost în viață la acea vreme. Pe de alta parte, evanghelistul Luca ne spune că Iisus S-a născut în vremea când guvernator al Siriei era Quirinius, informație ce scoate la lumină o problema de natura istorică întrucât din datele pe care le avem până la aceasta ora, Quirinius a ajuns guvernator la aproape zece ani după de la moartea lui Irod, regele murind în anul 4 i.Hr. pentru ca doar târziu Quirinius fi ajuns guvernator, în anul 6 d. Hr.¹.

Printre teoriile care încearcă să împace datele din cele doua Evanghelii se afirmă fie că Luca a greșit în relatare, neexistând niciun recensământ², fie că Iosif Flavius a datat greșit anul recensământului³, fie că în text era vorba de guvernatorul Saturnius, iar nu Quirinius, după cum ar sugera Tertulian⁴; fie ca termenul *ἡγεμονεύοντος* are în vedere un *înțeles* mai larg, desemnând nu neapărat un guvernator, ci chiar un proconsul sau procurator; fie, după cum sugerează o varianta mai consistentă, ar fi fost vorba despre un recensământ început în vremea lui Saturnius, înainte de Hristos și încheiat în vremea lui Quirinius, după Hristos; nasterea având loc cândva în acest timp mai îndelungat. Brindle Wayne propune de asemenea unele variante interesate, sugerând printre altele că guvernatorul Quirinius ar fi putut avea doua mandate (primul, în anul 8 i.Hr, iar al doilea în 6-7 d.Hr), respectiv că textul din Luca (2:2) ar trebui fi cititi: “*acest recensământ care s-a făcut înainte de a fi fost guvernator Quirinius*”⁵, autorul optând în finalul materialului său pentru aceasta ultima variantă, astfel încât indiferent dacă în acea vreme a fost sau nu fost Quirinius guvernator, asta nici nu mai contează; cert fiind că nașterea lui Iisus S-a petrecut în vremea lui Irod, în vremea unui recensământ probabil mai mic, înainte ca

¹ Alan BOWMAN, Edward CHAMPLIN, Andrew LINTOTT (eds.), *The Cambridge Ancient History*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996, p.156-157; Adrian Nicholas SHERWIN-WHITE, *Roman Society and Roman Law in the New Testament*, Oxford, Oxford Clarendon, 1963 p, 162.

² George OGG, “The Quirinius Question Today” în: *The Expository Time*, 79/7, aprilie (1968). pp. 231-232.

³ G. Ogg, „The Quirinius Question...”, pp. 231-232; Frederick Fyvie BRUCE, „Quirinius“ în: *New Bible Dictionary*, (ed. J. D. Douglas; Grand Rapids: Eerdmans, 1962), p. 1069.

⁴ TERTULIAN, *Adversus Marcionem*, 4.19, editie bilingvă, traducere de Ernest Evans, Oxford, Oxford University Press, 1972, p. 363.

⁵ Versetul din Luca 2:2 este în orginial: „*αὕτη ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κορηνίου*” fiind tradus în engleză : “This was the first census that took place while Quirinius was governor of Syria” (NIV), respectiv “This census — the first — took place while Quirinius was governor of Syria” (NJB).

celebrul recensământ a lui Quirinius să se fi încheiat în anul 6-7 d. Hr⁶, recensământ amintit de altfel și de o inscripție a lui August ce se află pe templul din Ancyra⁷, Ankara e astăzi.

Una dintre vocile cu greutate care susține că Iisus s-a născut înainte de data pe care a consemnat-o Dionisie Exiguul în calendarul său este chiar Papa Benedict al XVI-lea, cel care remarca în acest sens, în cartea “Iisus din Nazaret”, faptul că la nașterea lui Hristos, Evanghelia nu menționează nici măcar faptul că ar fi fost vreun animal prezent la acest eveniment. Revenind însă la încercarea lui Dionisie Exiguul de a stabili anul în care S-a născut Iisus Hristos, este cunoscut că acest demers a pornit de la faptul că în acea vreme anii se calculau în funcție de anul întemeierii Romei (Urbis. Conditae.), ori creștinii mai nou considerau că Întemeierea unei cetăți păgâne, căzută sub sabia barbarilor de altfel, nu mai putea fi un reper de luat în seama pentru ei, motiv pentru care Papa Ioan I l-a însărcinat pe acest călugăr, Dionisie, originar din Scitia se pare, să întocmească un calendar nou, creștin, având în centru nimic altceva decât, bineînțeles, Nașterea Domnului⁸; calendar pe care îl folosim și noi astăzi, Dionisie fiind considerat un geniu pentru posibilitățile din vremea sa.⁹

Pornind de la informația că Iisus avea 30 de ani la începutul activității Sale publice (Luca 3,23), iar aceasta era în al cincisprezecelea an al domniei lui Tiberiu Cezar (Luca 3,1), iar Pontiu Pilat¹⁰ era deja Procurator al Iudeii când predica Ioan (Lc 3,1), Dionisie, confruntând mai multe cronologii, a dedus ca acel an corespundea lui 783 de la întemeierea Romei, iar scăzând de aici cei 30 de ani pe care trebuia să îi aibă Iisus, a reușit să-L plaseze pe Hristos în anul 753 U.C, acesta devenind anul 0 al erei creștine; numărătoare adoptată de-a lungul secolelor de țările europene, acestea acceptând astfel în mod tacit anul nașterii lui Iisus după calculele lui Dionisie¹¹. Toate bune până acum. Problema apare însă, în momentul în care confruntăm calendarul întocmit acest de călugăr cu informațiile pe care le găsim în Evanghelia după Matei fiindcă aici ni se spune ca Iisus S-a născut în vremea lui Irod (Matei 2,1), rege care domnea în acea vreme după cum reiese din dialogul sau cu magii, dar care, conform istoricul roman Iosif Flaviu, contemporan cu Iisus, trebuia să fie mort deja cu patru ani înainte de data pe care o propunea Dionisie pentru nașterea Mântuitorului.

⁶ Brindle, WAYNE, „The Census and Quirinius: Luke 2:2” în: *Faculty Publications and Presentations*, Paper 73 (1984), p.45.

⁷ Werner ECK, *The Age of Augustus*, Oxford, Wiley-Blackwell, 2007, p. 2.

⁸ Mircea PĂCURARIU, *Cultura teologică românească. Scurta prezentare istorică*, București, Editura Basilica, 2011, pp. 29-30.

⁹ Magda STAVINSCHI, Doru COSTACHE, „Dialogul dintre știință și religie în România”, în *Noua reprezentare a lumii. Studii interdisciplinare* 2, XXI: Eonul dogmatic, București, 2003, pp. 3-5

¹⁰ Ilie CHIȘCARI, „Pontiu Pilat – Persecutor al marturisitor al lui Hristos? Pontiu Pilat în simbolurile de credință ale Bisericii Primare”, în: *Studii Teologice* VI (2010), 3, pp.99-152

¹¹ Dan Alexandru STREZA, “Historical considerations regarding the birth date of our Lord”, în *Revista Teologică*, Vol. 23 Issue 1, ian-mar (2013) pp.50-60

Un alt aspect de luat în considerare este și faptul că, din informațiile pe care le avem din Evanghelia după Ioan, Iisus a trăit 33 de ani, iar nu 30¹². De asemenea, o pistă interesantă de cercetare este teoria lui Kepler, cel care încercând să dateze fizic steaua prezentă la nașterea lui Iisus, ajunge la concluzia ca undeva în anul 7-6 î.Hr. a avut loc o triplă conjuncție a planetelor Jupiter și Saturn.¹³

Adunând și scăzând problemele pe care le-am prezentat mai sus, dar și posibilele soluții pe care le-am enumerat la începutul lucrării mele, rămânem cu senzația că a existat cu adevărat un recensământ în vremea lui Cezar Augustus (63 î.H. – 14 d.H), primul împărat al Romei, recensământ întins până și în vremea când Quirinius era guvernator (date fiind condițiile din antichitate, este logic să ne gândim că acest recensământ avut loc pe o perioadă mai îndelungată de timp). Întrebarea care rămâne totuși este: „cum armonizam noi aceste date cu biografia lui Irod?”, iar răspunsul pe care îl propun astăzi cele mai multe voci este acela că evenimentul a avut loc undeva cu patru ani mai devreme decât o arata calculele lui Dionisie Exiguul.

Concomitent cu problema anului exact în care S-a născut Mesia, că evenimentul a avut loc acum 2019 sau acum 2023 de ani, că a fost în anul 5508 de la întemeierea lumii (după cum sugerează cronologiile iudaice¹⁴), anul 754 sau 750 de la întemeierea Romei, apare al fel de provocator și problema zilei, respectiv a lunii în care S-a născut Iisus întrucât nici despre acestea nu au fost consemnate în text informații precise de către autorii cărților biblice.

Referitor la luna și ziua în care S-a născut Iisus, lucrurile sunt deci, iarăși complicate. Sunt unele voci precum cea a lui Clement Alexandrinul care susțin ca Iisus S-ar fi născut pe 18 noiembrie; sunt alte voci precum cea a lui Ipolit Romanul care spun că Iisus ar trebui să se fi născut într-o zi de miercuri, ba chiar exista un document anonim din secolul al III-lea care indică nașterea Domnului ca fiind în data de 28 martie¹⁵. O altă dată propusă pentru nașterea lui Mesia este 11 septembrie, anul 3 î.Hr. pentru ca 25 decembrie să fie considerată de către mulți doar o zi ulterioară evenimentului nașterii lui Iisus, ziua când magii au venit să I se închine Pruncului¹⁶; nașterea având loc în anul 4 î.Hr., undeva până în luna martie¹⁷.

¹² Citind Evangheliile sinoptice pare ca viața publică a lui Iisus s-a desfășurat într-un singur an, dar citind Evanghelia după Ioan, vedem ca în trei momente diferite ni se relatează ca Domnul a serbat Pastile, reiesind de aici ca activitatea publică a Mantuitorului a durat 3 ani (In 2; In 6, In 13)

¹³ Pr. Constantin PREDA, *Cartea Neamului lui Iisus Hristos*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2006, p.287.

¹⁴ MELETIE, Mitropolitul Atenei, *Istoria Bisericeasca*, Tradusă în română de mitropolitul Moldoveni, Veniamin Costachi, Iasi, 1841, Introducere pag. 81

¹⁵ Jeffery SHELAR, „In Search of Christmas”, în *U.S. News & World Report*, Dec. 23, (1996), p. 58

¹⁶ Ernest MARTIN, *The Star That Astonished the World*, Portland OR, ASK Publications, 1991 p. 67-92.

¹⁷ B. Wayne, „The Census and Quirinius...”, p. 43

Printre argumentele aduse de cei care contestă nașterea Mântuitorului iarna se reliefează și la amănuntul că Evanghelia după Luca ne mărturisește despre prezenta la eveniment a păstorilor care erau atunci cu turmele pe câmp (Luca 2,8), ceea ce pare că nu e logic să se fi întâmplat pe timpul iernii. Si totuși, privim azi în calendarul nostru și vedem că serbam Craciunul pe 25 decembrie și ne întrebam, și pe bună dreptate: „de unde și până unde are autoritate aceasta dată?”

Încercând să răspundă la aceasta întrebare, specialiștii au expus mai multe teorii:

Un calcul bazat pe istoria biblică

Nu doar la nivel spiritual, ci și la nivel istoric Sf. Ioan Botezătorul joacă rolul de Înaintemergător al lui Mesia, diferența de vârstă dintre cei doi, conform textului biblic, fiind de șase luni: „*Elisabeta, femeia lui [Zaharia], a zămislit și cinci luni s-a tăinuit pe sine, zicând: Că așa mi-a făcut mie Domnul în zilele în care a socotit să ridice dintre oameni ocară mea. Iar în a șasea lună a fost trimis îngerul Gavriil de la Dumnezeu, într-o cetate din Galileea, al cărei nume era Nazaret, Către o fecioară logodită cu un bărbat care se chema Iosif, din casa lui David; iar numele fecioarei era Maria. Și intrând îngerul la ea, a zis: Bucură-te, ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată ești tu între femei.*” (Luca 1, 24-28), iar auzind aceasta veste Fecioara, Îngerul Gavriil adaugă apoi zicând: „*Elisabeta, rudenia ta, a zămislit și ea fiu la bătrânețea ei și aceasta este a șasea lună pentru ea, cea numită stearpă.*” (Luca 1, 36)

Având aceasta informație, a diferenței de timp între zămisirea celor doi, este logic că dacă reușim să aflăm ziua zămislirii lui Ioan, de aici vom deduce ușor și data zămislirii lui Iisus¹⁸. Întrebarea care se ridică acum este deci: Ce știm despre zămisirea Înaintemergătorului?

Pornind de la Evanghelia lui Luca, aflăm ca zămisirea lui Ioan i-a fost vestita tatălui sau, Zaharia, de către îngerul Gavriil astfel: „*pe când Zaharia slujea înaintea lui Dumnezeu, în rândul săptămânii sale, a ieșit la sorți, după obiceiul preoției, să tămâieze intrând în templul Domnului. Iar toată mulțimea poporului, în ceasul tămâierii, era afară și se ruga*” (Luca 1, 8-10), moment asociat în mod tradițional cu Ziua Ispășirii (Yom Kippur)¹⁹, sărbătoare care în calendarul iudaic coincide cu data de 10 Tishri după cum vedem descris în Levitic 17,29; calendarul ortodox echivalând aceasta dată, din acel an, zilei de 23 septembrie. Adăugând aici 6 luni, ajungem la concluzia că Iisus a fost zămislit în jurul lui 23 martie, de ce nu chiar 25 martie. De aici, adăugând cele

¹⁸ Michael PATELLA, *The Gospel according to Luke*, Collegeville, Liturgical Press, 2005, p.14

¹⁹ Daniel Stökl Ben EZRA, *The Impact of Yom Kippur on Early Christianity: The Day of Atonement from Second Temple Judaism to the Fifth Century*, Heidelberg, Mohr Siebeck, 2003, p.244

9 luni necesare pentru nașterea Sa, reiese exact 25 decembrie, ziua nașterii Domnului.

Aceasta primă teorie are o serie de avantaje și dezavantaje. Ca avantaj ar fi faptul care o baza patristică, aceasta ipoteza fiind susținută de Sf. Ioan Gura de Aur²⁰, care pornind de la Evrei 9:3-4, atestă că în Sfântă Sfintelor exista un „Tămâietor”, element prin care întărește că tămâind, Zaharia a intrat în Sfântă Sfintelor, dovada deci ca era mare arhieru la acea vreme, iar ziua aceea era Yom Kipur, informație susținută explicit și de Sf. Maxim Mărturisitorul în lucrarea “Viața Maicii Domnului”. Dezavantajul aceste ipoteze constă în faptul apare ea apare destul de târziu, nu a fost receptată imediat în literatura vremii, ba chiar exista voci contemporane care o contesta puternic. În ceea ce privește vechimea teoriei ca Iisus S-a născut pe 25 decembrie, Clement Alexandrinul, primul scriitor bisericesc care abordează acest subiect, afirma în Stromate (I.21.146) că evenimentul a avut loc în 25 Pahon, anul al XXVIII-lea al lui August, adică 20 mai, anul 3i.Hr, amintind în aceeași lucrare și de 25 Pharmuti ca posibilitate a nașterii Mântuitorului, data ce ar corespunde 20 aprilie, boboteaza (ca sărbătoare a nașterii Domnului) fiind sărbătorită în vremea aceea la data de 11 Tubi (6 ianuarie), fapt ce arată destul de clar că în sec. al II-lea nici nu se discuta de ipoteza Nașterii Domnului pe 25 decembrie²¹; o prima mărturie despre 25 decembrie ca ziua Nașterii Domnului fiind prezenta în Occident de-abia în vremea episcopului Liberius, în anul 360, pentru ca în Antiohia să fie celebrată mai târziu, în 380, Ioan Gura de Aur numind acest praznic „rădăcina sărbătorilor creștine” într-o omilie din 386. În Alexandria se pare că sărbătoarea Crăciunului a fost consemnată ca fiind prăznuită pe 25 decembrie de-abia în 430²², ceea ce este foarte târziu, confirmându-se astfel ideea că data aceasta nu a existat în conștiința poporului încă de la început.

În ceea ce privește vocile care contestă data de 25 decembrie ca ziua Nașterii Mântuitorului pe logica propusă de Sf. Ioan Gura de Aur, unii contesta faptul

²⁰ Sf. IOAN GURA DE AUR, *Cuvântare la ziua nașterii Mântuitorului*, P.G. 49, col. 351 – 362, traducere de pr. Fecioru, în volumul: Sf. Ioan Gura de Aur, „Predici la sărbători împărătești”, 14 (PSB), București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR, 2002, pp. 49-59.

²¹ Thomas TALLEY, *Origins of the Liturgical Year*, 2nd ed. Collegeville, MN: Liturgical Press, 1991, pp. 118–120;

Roland BAINTON, *Journal of Biblical Literature*, The Society of Biblical Literature, 42 (1923) pp. 81–134; Gabriele WINKLER, “The Appearance of the Light at the Baptism of Jesus and the Origins of the Feast of the Epiphany,” în *Between Memory and Hope: Readings on the Liturgical Year*, Paris, Maxwell Johnson, 2000, pp. 291–347.

²² Philip SHAFF, *History of the Christian Church*, 3 (Nicene and Post-Nicene Christianity A.D. 311-600), Grand Rapids, Christian Classics Ethereal Library, 2017, pp.231-234.

ca Zaharia²³ ar fi fost Mare Arhiereu, afirmând ca era simplu preot (*Luca 1:5*)²⁴, iar alții afirma că acea data corespundea perioadei de 13-19 iunie²⁵, ceea ce face ca Ioan să se fi născut undeva la sfârșitul lunii martie. Adăugând încă 6 luni aici, diferența dintre el și Mântuitorul, reiese destul de simplu ca Iisus s-ar fi născut la jumătatea sau la sfârșitul lunii septembrie.

Plecând deci, de la istoria biblica, părerile sunt împărțite în ceea ce privește data nașterii Domnului nostru, fiind voci care susțin ipoteza nașterii pe 25 decembrie, pe baza textului, respectiv voci care contestă pe baza textului această dată ca ziua de Nașterea a lui Mesia; cert rămânând doar faptul că aceasta dată a apărut destul de târziu, cronologic vorbind, în conștiința de sine a Bisericii.

Un compromis cu păgânismul

Una dintre ipotezele ce explică așezarea Nașterii Domnului în ziua de 25 decembrie afirmă că prin aceasta alegere creștinismul a încercat inculurarea festivalului păgân roman "*Dies Natalis Solis Invecti*", adică "ziua de naștere a Soarelui Necucerit", sărbătoare instituită de Aurelian în sec al III-lea cu ocazia solstițiului de iarnă, în cinstea Zeului Soare, de unde și Iisus este asemănat în troparul Crăciunului cu Soarele dreptății²⁶, imagine fundamentată pe sintagma din Maleahi 4:2/ 3:20²⁷.

Susținând aceeași ipoteza, alte surse vorbesc ca pe 25 decembrie romanii celebrau Saturnalia²⁸, sărbătoare dedicate zeului Saturn, având la baza aceeași idee a soarelui care renaște, fiind serbata cu mare fast în imperiu

Deși nu toți sunt de acord cu acest lucru²⁹, pentru mulți cercetători este deja cert faptul că pe 25 decembrie exista o mare sărbătoare păgână în imperiu, de care erau atrași creștini, lucru ce este consemnat de altfel într-o adnotare a unui manuscris din sec al XII-lea, atribuit episcopului siriac Jacob Bar-Salibi³⁰. În acest sens, putem lua în seama și noi ipoteza lui H. Usener, cel care susține

²³ Conform Lc 1:5, Zaharia era preot din ceata preoteasca a lui Abia. Conform succesiunii pe care preotii o urmau la Templu (1 Cronici 24:6-19), ordinea lui Abia era a opta din cele zece săptămâni care formau ciclul slujirii preotesti la Templu.

²⁴ În textul grecesc apare termenul ἱερεύς, adică preot simplu, iar nu mare preot (arhiereu). Conform cultului iudaic, doar arhiereul avea voie să intre în Sfânta Sfințelor

²⁵ Biblia Companion, 1974, Anexa 179, p. 200

²⁶ Troparul Crăciunului: "*Nașterea Ta, Hristoase, Dumnezeu nostru, răsărit-a lumii lumina cunoștinței; că întru dânsa cei ce slujeau stelelor de la Stea s-au învățat să se închine Ție, Soarelui dreptății și să Te cunoască pe Tine, Răsăritul Cel de sus, Doamne, Slavă Ție!*"

²⁷ William TIGHE, „Calculating Christmas”, în *Touchstone*. 16 (10), decembrie (2003), pp. 12-14.

²⁸ The Encyclopedia Americana (1977), vol. VI, p. 666.

²⁹ Michael Alan ANDERSON, *Symbols of Saints*, Michigan, ed. ProQuest 2008, pp. 42-46.; Steven HJLMANS, *The Sun in the Art and Religions of Rome*, Groning, University Library Groningen, 2009, p. 588.

³⁰ Ramsay MACMULLEN, *Christianity and Paganism in the Fourth to Eighth Centuries*, Yale, Yale University Press, 1997, p. 155

că Nașterea Domului (25 decembrie în calendarul iulian, respectiv 6 ianuarie în cel egiptean) a fost răspunsul creștin dat sărbătoririi *Dies Natalis Solis Invicti* și zeului Mithra, cel care în 25 decembrie 274 fusese declarant de Aurelian, principalul protector al imperiului³¹; Crăciunul, sărbătoarea nașterii lui Hristos - adevăratul Soare, fiind impusă definitiv ca sărbătoare oficială pe 25 decembrie de către Constantin cel Mare, în sec. al IV-lea³², reacție prin care creștinii au încercat și chiar reușit să încreștineze aceasta sărbătoare păgână din imperiu³³, la fel cum au făcut și cu alte sărbători păgâne de-a lungul timpului precum Rusaliile sau Floriile³⁴; ceea ce până la urma este ceva logic întrucât creștinismul nu a fost dezvoltat în izolare, după cum arată Andrew McGowan în studiul sau „*How December 25 Became Christmas*”, cu toate că e clar că s-a distanțat fundamenta de păgânism prin doctrina și morala³⁵.

Zămisirea, data morții lui Hristos?

În același articol online de care am pomenit și mai devreme, profesorul McGowan avansează o teorie interesantă referitoare la 25 martie, afirmând că aceasta data corespunde morții lui Iisus.

Plecând de la textul Evangheliei după Ioan: „*Acum a fost ziua pregătirii, iar a doua zi a fost să fie un Sabat special. Căci conducătorii evrei nu au vrut trupurile lăsate pe cruce în Sabat, l-au rugat pe Pilat să-și taie picioarele și să cadă cadavrele*”, (Ioan 19:31), autorul afirmă că ziua pregătirii era 14 Nisan, zi echivalată de Tertulian cu 25 martie³⁶, împlinindu-se astfel parcă o credință tradițională evreiască cum că oamenii trăiesc un număr fix de ani, ziua conceperii lui Iisus fiind una cu ziua morții Sale, după cum susține și Sextus Julius Africanul (160-240)³⁷

Ipoteza că 25 martie reprezintă ziua Zămislirii lui Iisus este avansată și de către câteva nume importante din patrologie, astfel că Irineu (130-202), în lucrarea sa, *Adversus Haereses*, face o paralelă între răstignirea care a avut loc la momentul echinocțiului și nașterea lui Iisus, la noua luni după 25 martie, adică 25 decembrie, momentul solstițiului; teorie avansată și de Tratatul *De solstitia et aequinoctia conceptionis et nativitatis Domini nostri Iesu Christi et Iohannis Baptistae*, atribuit în mod suspect sfântului Ioan Gură de Aur, unde

³¹ New Catholic Encyclopedia (1967), vol. III, p. 656.

³² Géza VERMES, *The Nativity: history & legend*, Doubleday, New York, 2006 p. 3.

³³ William Walsh, *The Story of Santa Claus*, ediura Moffat, Yard and Company, New York, Penguin Group, 1970, p. 62

³⁴ Howard SCULLARD, *Festivals and Ceremonies of the Roman Republic*, Cornell University Press, New York, 1981 p. 110.

³⁵ Ene BRANIȘTE, *Dictionar enciclopedic de cunostinte religioase*, Caransebeș, Diecezana Caransebes, 2001, p. 115.

³⁶ TERTULIAN, *Adversus Iudaeos*, VIII, traducere de Alexander Roberts și James Donaldson, XVIII (Ante-Niceene Christian Library), Edinburg, T.&T. Clark, 1870, pp.219-225.

³⁷ Joseph KELLY, *The Origins of Christmas*, Collegeville, Liturgical Press, 2004, p. 60

autorul susține din nou că Iisus ar fi fost conceput și răstignit în aceeași zi a anului,³⁸ pasaj din care s-a inspirat apoi și *Comentariu la profetul Daniel*, scris în jurul anului 204 de către Ipolit al Romei.

Credința aceasta pare că a existat și în Occident, Sf. Augustin scriind în *De Trinitate*³⁹ astfel: „*Se crede că el a fost conceput în 25 martie, ziua în care El a și suferit; astfel pântecul Fecioarei, în care a fost conceput corespund noului mormânt în care a fost îngropat, în care omul nu a fost niciodată pus, nici înaintea lui, nici de atunci. Conform tradiției, El S-a născut în 25 decembrie*“, imagine pe care o vedem astăzi foarte prezentă în iconografia ortodoxă, pruncul fiind înfășat nu în scutece, ci în giulgiu.

25 decembrie, o zi simbol pentru nașterea lui Mesia

Unul dintre motivele pentru care Nașterea Domnului se serbează pe 25 decembrie, zice Pr. Prof. Ene Braniște în Dicționarul său de cunoștințe religioase⁴⁰, este faptul există o tradiție veche după care recensământul lui Cezar August a avut loc la 25 data de decembrie 754 Ab Urbe Condita. Pe lângă aceasta, susține autorul, sărbătoarea este legata de solstițiu de iarnă, când zilele încep să crească, iar soarele răsare mai devreme, Hristos fiind asemănat în Biblie cu soarelele (*Maleahi 3,20*) și numindu-Se el Însuși Lumina Lumii (*Ioan 9,5*). În acest sens, data actuală a Nașterii Domnului a fost cimentată în 354 de către Sfantul Ioan Gura de Aur, fiind generalizată apoi în întreaga creștinătate, cu excepția Armeniei, unde, astăzi. la fel ca în vechime, sărbătoarea este ținută în 6 ianuarie, odată cu Boboteaza⁴¹, după cum atestau în vremea lor Sf. Grigorie de Nazianz în Cuvântarea 38, respectiv Sf. Ioan Gura de Aur în omilia sa la Nașterea Domnului⁴².

Explicația aceasta pune la baza datei Nașterii Domnului un argument simbolic și anume: precum Paștile sunt sărbătorite în prima duminică după echinocțiu de primăvară ca simbol că lumina a copleșit întunericul, la fel, Buna Vestire a fost încadrată simbolic în ziua echinocțiului⁴³ ca semn ca aceasta este ziua când lumina începe să fie mai mare decât noaptea, începutul primăverii.

³⁸ Frank SENN, *Introduction to Christian Liturgy*, Minneapolis, Fortress Press, 2012 p. 114

³⁹ Augustine of Hippo, *On the Trinity* 4, 5.9, traducere de Philip Shaff, III (Nicene and post-nicene fathers), Buffalo, The Christian Literature Company, 1887, p. 98.

⁴⁰ Ene Braniste, *Dictionar...*, p. 115

⁴¹ Geoffrey WAINWRIGHT, Karen B. Westerfield TUCKER, *The Oxford History of Christian Worship*, Oxford, Oxford University Press, 2005, p. 65; Christian ROY, *Traditional Festivals: A Multicultural Encyclopedia*, California, ABC-CLIO, 2005, p. 146.

⁴² St. John Chrysostom, *In Diem Natalem*, PG.56 Col. 385, apud. Susan ROLL, *Toward the Origins of Christmas*, San Diego, Kok Pharos Publishing House, 1995, p.100

⁴³ Oxford Dictionary of the Christian Church, Oxford, Oxford University Press, 2005

Problema păstorilor

Unul dintre argumentele pentru care unii resping 25 decembrie ca zi a nașterii lui Iisus se leagă de faptul că Evanghelia după Luca ne spune că la acea vreme “erau păstorii stând pe câmp și făcând de straja noaptea împrejurul turmei lor” (*Luca 2,8*), imagine incompatibilă, evident, cu iarna⁴⁴, și mai ales incompatibilă cu imaginea unei tinere însărcinate, forțate de către romani să se înscrie la un recensământ pe vremea atât de rece. Amănuntul însă, pe care nu l-au luat în seama cei care susțin aceasta ipoteză este faptul că Bethlehemul se afla la aproximativ de 10km de Ierusalim, unde iernile sunt calde. De fapt, conform Wikipedia, media temperaturilor în Ierusalim în luna decembrie este de 11,2 °C, maxima înregistrată fiind de 26°C, temperatura minimă istorică fiind de 0,2 °C, iarna fiind deci, un fel de primăvara, tocmai perfectă de păscut față de temperaturile toride din vară.

Concluzii

Faptul că Iisus S-a născut este un lucru cert, dar data la care S-a născut rămâne încă un lucru incert pentru noi, literatura primară, precum Evangheliile considerate canonice, concentrându-se mai mult asupra morții și învierii lui Iisus și mai puțin asupra nașterii Sale, așa cum o fac în schimb Evanghelia lui Toma, respectiv Protoevanghelia lui Iacov. Nici măcar în literatura patristică nu exista un consens pe aceasta temă, iar istoric vorbind, există destule informații care pare că se contrazic, lucru ce i-a determinat pe anumiți cercetători precum: E.P. Sanders, Geza Vermes sau Marcu Borg să considere evenimentele non-istorice, acestea neputând fi atestate exact în timp și loc⁴⁵, după cum, îngăduiți-mi să punctez aici, surse directe nu avem nici cu opera lui Platon, nici despre războiul peloponeziac⁴⁶, și totuși, nimeni nu se îndoiește de ele. Cu toate acestea, în pofida lipsei de informații amănunțite din Evangheliile, în pofida faptului că scriitorii biblici au fost mai mult interesați să consemneze imaginea lui Hristos - Mesia, și mai puțin interesați să consemneze o cronică a nașterii Sale; precum și pentru faptul că multe dintre calcule făcute de oameni de-a lungul istoriei au fost inexacte, nu reprezintă nicidecum argumente serioase pentru care să ne îndoim de autoritatea Textului Sfânt, ci constituie din contra, o datorie, o misiune, și chiar o provocare pentru cercetătorul modern de a găsi adevărul aici pe cât se poate, după cum propune Mark D. Roberts, în condițiile în care Sfântă Scriptura lasă oricum loc fiecărei soluții pe care am descris-o deja în rândurile de mai sus.

⁴⁴ Henri DANIEL-ROPS, *Daily Life in the Time of Jesus*, traducere de Patrick O’Brian, New York, Hawthorn Books, 1962, p. 228.

⁴⁵ John MCCLINTOCK, James STRONG, *The CYCLOPEDIA of Biblical*, vol. II, New York, Baker Academic, 1871, p. 276.

⁴⁶ Nicolae, BARBU, introducere la THUCYDIDES, *Razboiul peloponesiac*, București, Editura Stiintifica, 1996, p.158-159

Referitor la an, majoritatea cercetătorilor tind să creadă că Iisus S-a născut în anul 4.iHr, iar referitor la data, știm sigur ca multa vreme creștinii au serbat Nașterea Domnului pe 6 ianuarie, odată cu boboteaza; data de 25 decembrie fiind impusa în secolul al IV-lea atât din motive simbolice, cat și ca o strategie de inculturare a păgânismului; Hristos fiind adevăratul Soare ce trebuie slăvit de oameni. Mai mult de atât, ca S-a născut în decembrie, iunie sau septembrie, că S-a nascut dimineata sau seara, respectiv ora, minutul și secunda când El a venit pe lume; ca grecii îi spun *χριστούγεννα*, latinii *Natalis Dominus Corporalis*, respectiv slavii *Rojdestvo Hristova*, acestea sunt doar detalii cu importanță istorica despre Sărbătoarea Nașterii Domnului, dar insignifiante pentru noi din punct de vedere liturgic și practic deoarece sărbătoarea pentru noi este un moment când veșnicul punctează temporalitatea, un moment transcendent timpului liniar, un timp dincolo de timp.